

OBOS får bygge ved Sotahjørnet – side 5
Pottemakerhuset i Etterstadgata 4 – side 6
Gladengen – Vålerengas nærmeste nabo – side 12

VÅLERENGA HISTORIELAG - vi tar vare på fortida for framtida

nr. 4 - 2023
26. årgang

MER GAMMELT ENN NYTT

Medlemsmøte 6. februar – side 19
Tema: Historien om en kiosk, et hus og silkeføre

Av Even Haugseth

Det skjer mye på Vålerenga

Uansett om vi er opptatt av fotball og hockey eller ikke, så hjelper det på stoltheta vår når VIF gjør det bra. I år får vi juble fotballjentenes seriegull og at hockeygutta kjemper om å ligge øverst på tabellen. Fotballgutta derimot klarte dessverre ikke å sikre plassen i eliteserien, men vi får satse på at de om et år er der igjen og kan gjøre oss stolte. Det skjer også andre ting på Vålerenga.

I historielaget har vi gjennomført årets stormønstring som fotoutstillinga vår midt i oktober er. Nok en gang besto vi den med glans. Det ble gjort en kjempeinnsats av flere, og antall besøkende var formidabelt. I etterkant varmer det godt med alle rosende ord.

14. november hadde vi besøk av både Vålerengen pikekor som trofast stiller opp for oss, og Ivar A. Johnsen som ga oss en svært interessant lokalhistorisk kveld med tema Jordal. Vi anbefaler boka hans «Kampen om Jordal», hvor dere kan lese om alt og se mange fine bilder. Du verden så mye bra historie som finnes i vårt nærområde. Jordal har betydd mye for folket her på Østkanten. Den gangen det var teglverk her betydd det arbeid for folk, og det førte til tilflytting og husbygging både på Kampen og Vålerenga. Under de harde åra på 1920- og 30-tallet, var det arbeid å få for mange arbeidsledige, denne gangen for å lage et flott stadion her. Den er det mange som har et forhold til. Så ble det Amfi til OL i 1952, og den har vært viktig for hockey'n på Vålerenga. Tenk på alle bøttene VIF har vunnet opp gjennom åra. Noen husker isshowene til Sonja Henie, andre husker rockekonserter, mens noen har vært der på rally eller på David Bowie-konsert der. Nå er vi så heldige at kommunen har brukt mye penger på å ruste opp området, og vi har en ny Amfi, og både idrettsparken og parken rundt har fått en sårt tiltrengt ansiktsløftning. I en stadig mer fortettet by er det viktig at sånt blir gjort.

Lagets program er over for i år, og vi kan se framover mot 2024. På grunn av at møtesalen er opptatt siste tirsdag i januar, satser vi på medlemsmøte tirsdagen etter, 6. februar. De som leser dette og de to foregående bladene, har vært med på en historisk reise og fått høre om at også Vålerenga har vært viktig for norsk skihistorie. Det er om en av bedriftene som representerte småindustrien på Vålerenga. Nå er vi så heldige å få et av medlemmene våre, Ørnulf Martinsen, som har skrevet om dette, til å komme til oss og

fortelle historien om den lille bedriften som erobret verden med sine typisk norske produkter. Gå ikke glipp av denne anledningen til å møte han som nok har mest kunnskap om denne delen av vår lokalhistorie, og som ivrer etter å fortelle om den.

Når det gjelder byggeprosjektene på Vålerenga, så har jeg skrevet noen ord om OBOS-prosjektet ved Sotahjørnet og om naboprojektet på sykehjemmet i dette bladet, så det kan dere lese der. Et annet stort prosjekt er Østerdalsgata 1, som nå er sendt inn til politisk behandling i bystyret. Vi venter i spenning på en avgjørelse der også. En annen sak som ryster mange, er at bydelen vil legge ned barnehagen i Etterstadgata 5. Fra å være en privat bolig i et av de gamle trehusene for flere år siden, har dette vært, etter det jeg har forstått, en godt likt og fungerende barnehage gjennom mange år. Nå skal de tydeligvis spare penger og satse på store barnehager. Det er en underskriftskampanje på gang for å redde den.

Styret vil takke alle medlemmer for at dere støtter opp om vårt arbeid for å bevare og formidle lokalhistorien i vår del av byen. Dere har nå fått tilsendt kalenderen for 2024 som vi håper dere setter pris på. Med den lå også innbetalingsgiro for medlemskap neste år. Vi setter stor pris på at dere fornyer det og forteller om oss til andre som kan tenke seg å bli medlemmer. Er dere i beit for å komme på julepresanger, så er et medlemskap i historielaget vårt en fin gave som flere bør ha glede av utover i året som kommer. Ta kontakt med oss, så ordner vi det.

Da står det igjen å ønske dere riktig god jul og alt vel i det nye året fra oss i styret.

Forside:

På skitur i Strømsveien. Her er det jenter med skiutstyret i orden.

Dette bildet fant vi i Oslo Museums arkiv. Der var navnene på de avbildede ikke oppgitt. Vi har fått bekreftet fra en av etterkommerne at dette er fra venstre Randi (1920-1937), Bjørg (f. 1925) og Inger (1918-1999), døtrene til baker Sigurd Eid (1889-1933) avbildet utenfor deres leilighet i Hedmarksgata 1. Deres mor var Helga Lovise (1889-1950) født Ingvaldsen fra Strømsveien 49. Inger var den siste som hadde bakeriutsalg på hjørnet av Hedmarksgata og Strømsveien i mange år før første etasje ble til Vålerenga Vertshus. Vi antar at bildet kan være tatt ca. 1929-1930, og deres far kan ha vært fotografen.

Brårikhaugen og Kongsløkka

Galgeberg 3 vet alle hvor er. Brårikhaugen og Kongsløkka derimot, er det nok færre som vet hvor er. På det gamle postkortet ser vi to av husene på Brårikhaugen, og de hadde adresse Enebakkveien 2 og 6 og lå på det som i gamle dager het Kongsløkka. Nr. 6 var «Brårikgår'n». Ganske typisk i vårt område at både folk og steder hadde kallenavn. Vi har ikke noen forklaring på kallenavnet, men kanskje noen ble rike der en gang? Disse og flere andre hus mot St. Halvards gate ble revet da OBOS skulle bygge det som fikk adresse Galgeberg 3 midt på 1930-tallet. Som navnet røper, var det her på dette berget Oslos rettersted lå fra gammelt av. Vi ser at mye av berget er sprengt bort allerede da på det gamle postkortet, og enda mer ble fjernet for å gi plass til næringsbygget som samtidig ble bygget mot Åkebergveien. Noen har kanskje lurt på hvorfor Enebakkveien i dag mangler husene med de laveste numrene, og her kommer altså forklaringen på det. Vi ser at Frelsesarmeens bygg er kommet opp rett bak trehusene på høyre hjørne av Enebakkveien og St. Halvards gate. Murgården på Ebenezer ligger der på venstre side, og kjerketårnet titter opp bakerst på bildet.

Even Haugseth

«Enga» slik den gamle bygningen fra 1917 ser ut i dag. Er det fortsatt håp for den?

Er «Enga» noe å ta vare på?

av Even Haugseth

Onsdag 15. november inviterte Kirkens Bymisjon naboer og andre interesserte til et åpent informasjonsmøte om prosjektet «NYE Vålerengahjemmet».

Plan- og bygningsetaten har varslet at planforslaget legges ut til offentlig ettersyn i november, og alle er velkomne til å komme med sine uttalelser innen 8. januar 2024.

Vi oppfordrer alle til å uttale seg på: <https://innsyn.pbe.oslo.kommune.no/sidinmening/main.asp?idnr=2023072020>

Kirkens Bymisjon må forholde seg til en hel rekke krav fra kommunens side. Dette går på standarden på de nye boenhetene og fellesområdene, samt at det ønskes plass til flere beboere enn ved dagens sykehjem.

Med bakgrunn i dette har de lagt fram et forslag som i korte trekk går ut på at:

- All eksisterende bebyggelse rives, inkludert «Enga» fra 1917.
- 122 nye boenheter som tilfredsstiller kravene fra kommunen.
- Bygget mot gata blir ca. samme høyde som naboen i Etterstadgata 14. Dette bygget har felles takterrasse mot vest. Her legges til rette for å åpne opp for utadrettet virksomhet og forretning på gateplan.
- Bakerst på tomten kommer det et bygg på opptil 6 etasjer og underetasje. Bygget blir også en skjerm mot støy og forurensning.

Mine umiddelbare kommentarer til det hele er at dette igjen blir en høy og massiv bebyggelse presset inn på et begrenset område. Det er forståelig at det kommer et sånt forslag i og med at kommunen har satt opp en rekke krav på forhånd.

Det ble sagt på informasjonsmøtet at Byantikvaren har uttalt at det er få opprinnelige detaljer igjen på bygget fra 1917, og at det dermed kan rives. Dette mener jeg er en uttalelse som vitner om fullstendig resignasjon fra Byantikvarens side. En Byantikvar bør ha mer respekt for et mer enn 100 år gammelt bygg. En av debattantene på Facebook kaller «Enga» for en av bydelens «merkesteiner». Det er jeg helt enig i. Han trekker fram at i Europa klarer en å oppgradere slik bebyggelse. Det er skiftet dører og vinduer i det gamle bygget uten å tilpasse til det opprinnelige. Ved å tilbakeføre dette til et mer opprinnelig preg, så ville dette bygget få tilbake mye av sine kvaliteter utvendig. Så er spørsmålet: Hva skal bygget brukes til dersom det blir stående? Er det ikke administrative og andre funksjoner som kunne passe inn der?

Her bør det være rom for mer kreativitet.

En annen ting som slår meg, er at det er et ubrukt område rett bak sykehjemmets eiendomsgrense mot gropa hvor jernbanen går. Vil anta at dette er offentlig eiendom. I dag brukes ikke dette til noe annet enn en turvei som er blitt anlagt i de senere år. Den tidligere turveien inntil kolonihagen går rett ved siden av.

Det må være mulighet for å se på eventuell bruk av dette området. På den andre siden av jernbanelinja er det også et område mot Biskop Jens Nilssøns gate og tunnelåpningen. Der ble det for få år siden satt opp et lavt bygg med uvisst formål.

Rundt dette er det god plass til å plante trær som vil skjerme for støy og forurensning fra tunnelåpningen. For rundt 20 år siden ble det ovenfor kolonihagen lagt lokk over Gjøvikbanen og bygget blokker oppå. Er det ikke mulig å legge lokk over jernbanen fra kolonihagen og videre bort mot Strømsveien? Så kunne også dette området fylles opp med en jordvoll som kunne beplantes med trær som ville skjerme mot støy og forurensning.

Kommunen er nå i dialog med lokalmiljøet på Vålerenga om bruk av naboeiendommen i Etterstadgata 6. Det oppfordres til ytterligere kontakt her for å se på flere samarbeidsmuligheter for disse to prosjektene.

Interiøret i Vålerengen gamlehus ca 1935.

OBOS får bygge ved Sotahjørnet

Hva skjer med kulturminnene?

av Even Haugseth

Onsdag 22. november skulle bli dagen da Bystyret vedtok den videre skjebne for Sotahjørnets naboer i Etterstadgata 2 og 4. Det ble til slutt OBOS' reviderte utbyggingsforslag som fikk politikernes støtte.

Kun to forslag, OBOS' og Byantikvarens, ble lagt fram for politikerne for votering.

Byantikvaren gikk inn for betydelig mer bevaring av gammel bebyggelse og kun lavere nybygg for næringsvirksomhet. Nå legges det opp til bevaring av det gamle og typiske miljøet ut mot Etterstadgata fra kiosken til og med nr. 6. Bak mot Gjøvikbanen vil det komme boliger i opptil 7 etasjers høyde.

Etter at Sotakiosken ble påtatt 4 ganger i desember 2019 og januar 2020, ble det ampert på Vålerenga. Det ble en konfrontasjon ved kiosken mellom demonstranter og OBOS' innleide vaktsselskap. Vi fikk høre at Plan- og bygningsetaten og Byantikvaren gikk inn for riving av all gammel bebyggelse på eiendommene 2 og 4.

Etter alt bråket snudde plutselig Plan- og bygningsetaten og kom med signaler om bevaring. Byantikvaren kom etter hvert med sitt svært omfattende bevaringsforslag.

Så kom OBOS med forslag om å restaurere kiosken og flytte den noen meter lengre fram til hjørnet av Etterstadgata og Strømsveien. Dette fordi innkjøringa til deres nybygg skulle være akkurat der kiosken står. Lokalmiljøet protesterte på dette.

OBOS kom så med et noe moderert forslag hvor de gikk med på å restaurere kiosken der den står, men de ville fortsatt rive murhuset i nr. 4 og isteden sette opp rekkehus mot gata. Vålerenga vel gikk i dialog med OBOS for å se om det var mulig å påvirke utbyggeren til å ta vare på noe i nr. 4. Historielaget ble innkalt til et møte hvor OBOS tydelig var ute etter vår aksept på å rive murhuset i nr. 4. Dette fikk de ikke fordi vi mener at bevaring av det unike kulturminnet med ski- og skifabrikken i murhuset, er svært viktig.

OBOS holdt så to informasjonsmøter om prosjektet hvor lokalmiljøet ble invitert, og det var mange fram møtte som kom med viktige tilbakemeldinger. Et initiativ fra Vålerenga bydelshus og Vålerenga vel om å få kommunens eiendom i nr. 6 omgjort til nabolagshus, var spilt inn. Det kom nye tegninger fra OBOS, og der var nabo-

lagshuset i nr. 6 med. De foreslo nå også å bevare murhuset i nr. 4, men det skulle gjøres om til boliger. Kulturminnet ville de fortsatt flytte vekk.

I forbindelse med en befaring på eiendommene for Byutviklingsutvalget rett før avstemningen i rådhuset, var både beboere, vellet og historielaget representert. Der skal en representant fra OBOS ha sagt at de er åpne for å se på bruken av kjelleren og deler av murhuset. Dette er også i samsvar med en uttalelse som de kom med i media etter avstemningen. Vi synes dette er svært interessant, da vi har forslag til hvordan kulturminnet i kjelleren kan bevares på sitt rette sted, og hvordan murhuset kan brukes for å vise husets historie i tillegg til Vålerengas bydels- og idrettshistorie. Vi venter nå på å få OBOS i tale om dette.

Det har vært en del reaksjoner fra lokalmiljøet i etterkant av vedtaket i Rådhuset. Vi forstår at folk reagerer på OBOS' prosjekt med høyhus øverst på eiendommene, at trær blir felt og at en del bygninger må rives. De fleste på Vålerenga hadde antakelig ønsket seg bevaring og restaurering av det meste her. Vi er likevel så realistiske at så lenge OBOS er eier av eiendommene i nr. 2 og 4, så er det boliger de ønsker, og det er disse de tjener penger på.

Hvis Byantikvarens forslag hadde blitt vedtatt, kunne et mulig utfall blitt at OBOS solgte seg ut. Hvem hadde da vært interessert i å betale det de da forlangte for eiendommer med store krav om restaurering av gammel bebyggelse og begrenset med nybygg? Det er nærliggende å tro at det ville blitt dyrt for de som skulle leie lokaler der. Hva slags virksomheter hadde da kommet dit? Ville det vært noen som nabolaget hadde hatt noen glede av? Dette blir bare spekulasjoner, men det er verdt å tenke over.

Lokalmiljøet fortsetter prosessen med å få kommunen til å satse på nabolagshus i nr. 6, så der er ikke noe avklart foreløpig.

Så langt har vi oppnådd noe med den prosessen vi nå har vært igjennom. Det karakteristiske miljøet mot Etterstadgata blir bevart og restaurert der det er. OBOS har forhåpentligvis lært at de bør lytte til lokalmiljøet og respektere at vi sitter på viktig kunnskap og opplysninger som er verdt å få med seg før de presenterer sine prosjekter. Det er ikke sikkert at alle her i byen ønsker å bo i de ghettoene som de bygger mange steder.

Slik ser OBOS for seg at det kan bli seende ut når de har restaurert Sotakiosken og murhuset i Etterstadgata 4.

Fortsettelse fra forrige utgave.
De første to delene kan leses på valerenga.org ved å gå inn på Vårt medlemsblad nr. 2/2023, side 6-9, og nr. 3/2023, side 8-11.

Pottemakerhuset i Etterstadgata 4 - del 3

Ørnulf Martinsen

Kjellerfabrikken - to rom i en kummerlig kjeller

I **kokeriet** er det fremdeles flere store «grytepanner» som ble fylt med voks, harpiks, og andre fettstoffer som skulle passe til «dagens blanding». Og oppbevaringsbokser. Alt ser ut som om det er å starte på ny produksjon i morgon.

I **tapperiet** i det andre rommet var det enkle traktformede apparater som ble fylt med flytende stoffer og som ble fylt opp i skismøringsbokser. Innholdet i boksene ble samlet i en stor trakt som ved hjelp av en sveivemekanisme fylte de tomme skiboksene. Det ble behov for et sted til å pakke og lagre skismøringsbokser og det ble satt opp to brakker på tomten. Den ene av dem er sannsynligvis en «tyskerbrakke». Det var flere tysker-

brakker i området under krigen og flere av dem har stått på Etterstad. Bildet viser det enkle produksjonsutstyret.

Kjellermesteren

Hans Olsen Oset vokste opp på Oset ved Maridalsvannet. Faren var skogvokter og hadde bolig der. Hans var ikke alene, han hadde 5 søsken. Han ble tidlig en aktiv kar og deltok både i skikonkurranser og i sykkelkonkurranser. På premiehylla stod det etter hvert 150 pokaler.

I 1917 satte han bakkerekord i Kollen med 36 meter. Hans traff Dagny Fredrikke og ekteparet flyttet til Kjelsås.

Her startet han med å lage klistersmøring etter Torger

Bratlies patentoppskrift. Hans kjente nok Torger fra før, som skiløpere fra naboklubber og med bare noen års forskjell, og en investor: Olav Turter. Olav var kanskje fra Turter gård i Maridalen og det er svært sannsynlig at de var bekjente.

Olav og Hans kjøpte Torger Bratlies patent for 8000,- kr. Tilsvarende godt over 200.000 kr. i dag.

Olav Turter fikk enesalg i Norge på Bratlie skismøring. R. Amundsen Skifabrik & Co A/S fikk monopol på salg til utlandet.

Nede: Kokeriet. Til høyre: Tapperrommet.

Reiner Schauflier

Hans Olsen Oset venter på at en av Bratlies smøringer skal bli ferdig i den store gryta.

Torger Bratlie skulle få noen ører per boks i «royalties.»

Oset, som han likte å bli kalt, laget skismøring stort sett alene. I kjelleren til Pottemakerhuset. Fra 1925 til sin død i 1965. De som har fått se kjelleren får nok noen tanker om helse og arbeidsmiljø.

Det ble drevet med skismøringsproduksjon i nesten 10 år til, inntil SWIX som hadde kjøpt Bratlie skismøring mente utviklingen hadde løpt fra skismøring laget av naturmaterialer, og Bratlie skismøring ble skihistorie.

I 1927 laget Oset, stort sett alene, en utrolig mengde med skismøring. 125 000 bokser og 50 000 av disse gikk til Finland alene.

Noen år ble det laget 40 000 bokser, andre år mindre. Det ble i alt produsert skismøring i denne kjelleren i Pottemakerhuset i 50 år. Dette kan leses i årsregnskapene.

Det er rimelig å anta at det har blitt laget mer enn 1 million skismøringsbokser.

Kjellermesteren forteller

Det blir Torger Bratlie, Nydalens Skiklubb og Peder Findal, Rjukan som begge tar patent på gummi som ingrediens i skismøringer. Det skjer høsten 1919. Hans Olsen Oset var medlem i Mariadalens Skiklubb og blir den som lager Bratlie smøringen i mer enn 45 år.

Oset forteller:

«Vi begynte så smått i 1920 med å smelte sykkelstenger som sammen med tjære og talg var hovedbestanddelene i våre blandinger. Allerede etter et par år var produksjonen økt så meget på grunn av etterspørselen at vi måtte øke kapasiteten betraktelig. Det ble innkjøpt et par store gryter, bryggepanner, som rommet 100 liter hver. På grunn av ildsfarligheten ved de høye temperaturer vi måtte opp i, var det

nødvendig å flytte hele «kokeriet» ut på jordet utenfor verkstedet. (Kjelsås)

Sykkelstenger ble for spinkle saker. Vi begynte å kjøpe inn brukte bildekk som vi hugget opp før de ble lagt i grytene. Lukten var intens og forplantet seg bortover i luften så de nærmeste naboer måtte lukke vinduene når jeg hadde fått tent opp under de store bryggepannene våre.»

Hans Olsen Oset var en habil skiløper og ble etter sin aktive karriere skiinstruktør for klubben. Han ble en populær mann da han rundhåndet delte ut skismøring til klubbmedlemmene før skirennene.

På bildet er Hans Olsen Oset i gang med kokingen. Han rørte i denne gryta i 40 år.

Dette var manuelt arbeid med lite hjelp av utstyr. I to beskjedne lokaler og med et arbeidsmiljø som dag hadde blitt stengt på dagen.

De fulle boksene ble satt i en spennramme og båret opp av kjelleren for å stivne og for å bli pakket i lageret på gårdsplassen. Skismøringen var manuelt arbeid og selv om Oset laget en variant av skismøringer, så kunne nok innholdet i første og siste boks være ganske forskjellig. Det fortelles at han av og til smurte et par ski og tok noen prøverunder på tomte for å godkjenne produktet.

Det var ikke bare skismøringsbokser som ble solgt. Det var også esker med tuber

med smøring. I noen esker var det 6 varianter av skismøring og med et illegg i esken som ga gode råd om bruk. På både boksene og eskene stod det veiledning på minst 3 språk. Italiensk, tysk og polsk som eksempler på dette. Mange bokser hadde fem språk rykket på boksen.

R. Amundsen A/S skjønnte at de måtte reklamere for sine produkter og flere salgsplakater og avisreklamer ble til. Det ble gitt ut et Bratlie-hefte i flere år, med gode råd om ski og smøring av ski. Med et opplag på 75000 eksemplarer. Hadde man stabled disse på hverandre, så hadde de hatt høyden til Rådhusårnet. To ganger. Det finnes fremdeles mange av dem i Pottemakerhuset.

R. Amundsen A/S Bratlie skismøring

Familien Piene fortsatte som eiere av Bratlie Skismøring etter at R. Amundsen Skifabrik & Co A/S måtte gi seg, og mange skiløpere var godt fornøyde med å få kjøpt Bratlie smøringen. Begrepet «Silkeføre» kommer fra Bratlie Silke, en smøringsvariant for nysnø. Mange sa at Bratlie Silke var verdens beste smøring, produsert på Vålerenga. Firmaet heter nå R. Amundsen A/S.

Bratlie skismøring ble sammen med Østbye de mest brukte smøringene i Norge. Verdens beste skismøring ble laget på Vålerenga, sa mange. Skismøringsfabrikken laget også for andre firmaer som Murstad og Seeberg.

Reklame

Firmaet brukte mye penger på reklame. Dette er noen av de første. Det ble gitt ut hefter med reklame og gode råd om smøring i flere år. Mange av dem er fremdeles lagret i Pottemakerhuset. I 1947 skriver ledelsen at de må utvide reklamebudsjettet grunnet en svensk skismøring som kom på markedet.

Bratlie produserte skismøring for andre leverandører

Slazengers er kjent for sportsprodukter, men det har ikke vært mulig for meg å finne ut om forbindelsen med Bratlie skismøring og skismøringsboksene.

Skismøringsfabrikker i Norge

Skihistoriker Jacob Vaage ga i 1977 ut boken *Skismøringsens historie*. Det var da registrert 18 registrerte skismøringsfabrikker i Norge.

Skismøring har vi brukt i uminnelige tider. Skismøring ble det skrevet om allerede i 1673. Det ble forsøkt med mange ingredienser gjennom tidene, men alle var naturprodukter, parafinvoks, tjære, stearin og etter hvert gummiblandinger i smøringen og andre «kreative» forsøk. En skismøringsfabrikk varierte i ansatte fra en person til titalls personer. I lang tid var skismøring «himkok», og det fortelles at deltagere i skikonkurranser brukte mer tid på kjøkkenet med å lage smøring enn selve konkurransen.

I 1897 kunne en patent på skismøring av Emil Selmer ha revolusjonert skismøring. Han la på en slags lakk på skiene og deretter et lag med metallpulver. Minner om moderne smøringer? Men den ble ikke noe særlig brukt.

Parafinvoks og stearin begynte å slå igjen, og lysstumper og strykejern ble flittig brukt. Strykejern der en tok ut en indre metallform og varmet opp og la den inn i selve jernet. «Gliding» er kanskje eldre enn en tror.

Ett vendepunkt i skismøringshistorien får vi da skimaker TH. Hansen begynner å lage smøringen Record i Kristiania i 1902. Den ble markedsledende i mange år. Enkelte år ble det laget over 20.000 med Record. Framstillingen var manuell: Røre i en gryte, - og den smeltede massen helt over i bokser. Store kvanta Record skismøring ble solgt til Tyskland, Sveits og Mellom-Europa, Japan og USA gikk det noen ganger store sendinger.

Dette var en spore for salget senere av Bratlie smøringen som ble solgt sammen med ski fra R. Amundsen Skifabrikk & Co A/S. Skifabrikken hadde monopolsalget av smøringen til utlandet.

Først i 1912 får Record en konkurrent. Alf Bjerkes tjæresmøring: Fyk. Record og Fyk ble brukt av hopperne til midt i 1920-årene da Tendo og andre flytende skismøringer kom i skuddet.

Det kom et stort antall skismøring etter hvert på markedet, med fagre og onomatopoetiske ord som: Finse, Lyn, Fyk, Olympia, Tulla, Mika, Knuppen, Record, Mixolin, Rakettvox, og mange med «Special» i navnet. Noen hadde kort levetid i markedet.

Grammofonplater, sykkel-slanger, harpiks og tjære

Brødrene Sverre og Peter Østbye hadde vinteren 1913 vært ivrige på å blande en

skismøring som også ga feste i motbakker og som gled utfor. I 1913 innleverte han en patentsøknad som «besidder den for skivoks at virke klæbende naar man går oppover motbakke.» Festesmøring i vår terminologi.

Søndag 1. mars 1914 skjer det utenkelige at skikongen Bergendahl tapte i 18 km-løypa for Peter Østbye med to minutter! Føret var forklaringen, det passet smøringen perfekt. Vinteren 1915 er Østbyes skismøringer i handelen. I tre varianter for forskjellige føreforhold. Mangel på erfaring med bruk av klistersmøringen gjorde at det kladdet av og til.

Lauritz Bergendahl fant tyri i Sørkedalen der han bodde og fikk tyritjære som han kombinerte med Record og parafinvoks. Lauritz Bergendahl stod senere som produsent av eget skismøringsmerke. Det gjorde også senere den andre skikongen Thorleif Haug. Han var kanskje den første til å benytte smeltet gummi i sine blandinger.

I 1916 kom noen nye smøringer i handelen, men «himkok» var fremdeles mest brukt.

Vinteren 1918 er det gummiblandinger i skismøringer som blir populært. Det ble kjøpt flere sykkel-slanger om vinteren enn om sommeren det året. Blanding av harpiks og tjære og oppklippet sykkel-slange i den kokende gryta ble til en ubeskrivelig stank. Det er vanskelig å skjønne at Hans Olsen Oset i 50 år levde med denne stanken og med mer enn 1 million produserte skismøringer.

Skikongen Thorleif Haug hadde gram-mofonplater som han delte opp og hadde i gryta som erstatning for sykkel-slanger. Han delte rundhåndet ut smøringen sin til andre deltagere, men ville ikke fortelle noen hva han brukte. Hvis en løper hadde gode ski, så hendte det noen tok med kniven og skrapte av litt. Sverre Østbye gjorde dette og fikk skismøringsbiten analysert.

Bivoks ble en viktig ingrediens og Peter Østbye sendte ut på markedet i 1920 skismøringen MIX med mye bivoks i blandingen.

Det ble misunnelse blant deltagere i flere renn fordi noen hadde bedre smøring, og det ble foreslått:

Smør hele løypa! Eller: La alle bruke samme smøring fra start!

Samme vinter satte også Peder Findal i gang produksjonen av sin gummismøring på Rjukan. Grunnet brannfaren ble hele «kokeriet» flyttet til en hytte. John Gleesen overtok produksjonen og lagde skismøring på samme manuelle måte som Oset, i 50 år.

I 1923 dukket skismøringen Tulla og Mika opp, laget av fabrikken Formica.

I 1925 ga Arnfinn Refsdal ut 3 typer «GLI»-klister i tubeform.

I 1927 kom skismøringen Knuppen og ble hurtig en meget brukt skismøring blant langrennsløperne. Andre merker: Jordell og Oslo Universal, to smøringer som skulle anvendes for all slags føre! Det var nok litt overdrivelse.

I 1928 kom SEEBERG OLYMPIASMØRING. Passet vel bra med Vinter-OL det året. Det var Bratlie skismøringsfabrikk og Oset som laget smøringen uten at så mange visste det.

I 1930 ble skismøringen Finse lansert. Det ble Bratlie- og Østbyesmøringene som ble «volumselgerne».

En dansk smøringsekspert

«O-føre» og varmegrader var problemtemperaturer for smøringene på markedet. En danske, Lars Brandstrup, var direktør for Tyri fabrikk i Moss. Han ville prøve å gjøre slutt på det evige problemet med «o føre» og varmegrader.

Brandstrup engasjerte to gode skiløpere til å prøve ut markedets smøringer: Mads Matsbo fra Sverige og Sverre Kolterud. De dro i begynnelsen av mai i 1936 til Finse for å prøve ut nye idéer. De ble der i tre uker og la fram det de hadde erfart som forslag til Brandstrup og hans medarbeidere. De fortsatte året etterpå i Hallingdal og Brandstrup ville gå vitenskapelig til verks. Denne gangen med to meteorologer, tre skiløpere, en ingeniør og en fotograf. De testet i fire uker. I 1938 viste resultatet seg på markedet i form av fire varianter. De tok farger i bruk for å skille boksene. Tyri skismøring ble til.

Tyri fabrikk laget også et fargeskjema med termometer og de enkelte fargene inngravert. Tyri ble produsert i Moss fram til 1939. Da flyttet fabrikken til Drammen og produksjonen ble stoppet i 1963.

I slutten av 1930-årene er det flere nykommere: I 1937: Gliselin fabrikkert av O.N. Heidenreichs kjemiske fabrikk som også laget Skipolin. Mye brukt av skihopperne.

Skismøring blir vitenskap

Martin Matsbo, skiløperen som testet skismøring for Direktør Brandstrup ved Tyri fabrikk, var en skikjendis i Sverige og en meget god skiløper. Han produserte også skismøring, men en dag i 1942 brant verkstedet. Da tok den svenske direktøren for AB ASTRA, Børje Gabriellsson kontakt med Martin med spørsmål

om Martin ville være med på å løse skismøringsproblemet på et vitenskapelig vei. Martins eneste arbeidsinstruks: *Lag bedre skismøringer! Du får nok økonomiske ressurser, samarbeid med kjemiske eksperter og du leder de praktiske testene.*

Matsbo takket ja til en stilling som skulle vare mye lenger enn han kunne ane. Dette skulle bli starten på de neste 34 årene i hans liv.

Kunststoffer

AB ASTRA var en stor bedrift innen legemidler og var langt framme i bruk av kjemiske kunststoffer som hadde begynt å vise seg i den kjemiske industrien. Direktøren var en ivrig skiløper og en Norgesvenn. Han mintes påsketurene på fjellet og i Nordmarka og de gangene han slet med dårlig smurte ski og skiturer som ble slit og ikke hygge.

Gabrielsson klarte å få godkjenning i styret for å satse stort på utvikling av skismøring.

Det gikk fire år med prøver og testing av skismøring. En ny og epokegjørende skismøring ble sendt ut på markedet i 1946: SWIX.

Nye stoffer var kommet under krigen, - syntetiske stoffer. Dette måtte også kunne brukes i fabrikasjon av skismøring, og svaret ble ja.

Ernst Føyn og Robert Smith Johannsen hadde, som før omtalt, jobbet med friksjon, og et smøringsproblem komplisert friksjonsproblem fant AB ASTRA ut var noe som måtte løses.

SWIX og markedet

I 1946 starter fabrikasjonen og SWIX presenteres i Sverige samme år, etter 4 år med testing og utprøving. De fleste kjente gamle ingredienser var blitt historie. Fargeskala for de forskjellige varianter har jeg skrevet om før, og nå tar SWIX i bruk farger for føreforhold. Rød, blå og grønn. Hovedfargene passet ikke til alle typer værforhold og en lærte å kombinere smøringene.

250.000 kroner hadde satsingen kostet. Omregnet til over 6 millioner kroner i dagens verdi. Det største prosjektet inntil da i skismøringens historie.

En stor fordel ved de nye SWIX produktene var at tjæren var blitt historie og smøringen var renselig å bruke.

Det var mange i Norge som var skeptiske til denne nye smøringen, både aktive og ledelse. Det lukket ikke tjære av den nye smøringen! Det måtte et OL til for å overvinne skepsisen. I St. MORITZ I 1948 vant svenskene alle langrennskonkurransene.

Datterselskapet Astra-Wallco i Norge brukte mye penger på reklame for å motarbeide inngrodd mistro til SWIX-smøringene. Alle de 18 skismøringsfabrikantene i Norge dannet et Skismøringsfabrikantenes Landslag og reklamerte for norske varer i avisene.

Historien kjenner vi. Swix var kommet for å bli en av mange tilbydere av de moderne høymolekylære skismøringene.

SWIX i Norge

I 1946 kjøpte Astra et fabrikklokale i Lørenskog og fra vinteren 1948 var norskprodusert Swix til salgs i Norge. I 1964 ble all smøringsproduksjon flyttet fra Sverige til Norge (Lørenskog). Hans Olsen Oset døde i 1965, og det ble fortsatt produksjon av skismøring i kjelleren i omtrent 10 år før Swix tok Bratlie skismøring av markedet.

I 1974 overtok Swix Liljedahls skistavfabrikk på Lillehammer. 1978 ble Swix norskeid ved at Ferd kjøpte bedriften, og produksjonen ble i 1986 flyttet til Lillehammer, etter hvert også administrasjonen.

Det er ingen andre eldre skismøringsfabrikker igjen i Norge enn Bratlie skismøringsfabrikk i kjelleren i Pottemakerhuset, Etterstadgata 4.

«Kulturminner og kulturmiljøer kan gi en opplevelse av tilhørighet til et lokalsamfunn og en følelse av samhørighet på tvers av tid og rom, men de kan også gi nye perspektiver gjennom undring og refleksjon.»

«Kulturarv fungerer som en bro mellom fortid, nåtid og framtid ved å synliggjøre et kulturelt, sosialt og geografisk mangfold fra ulike tidsperioder og synspunkter.»

«.. Kulturmiljøforvaltningen har beveget seg mot til å løfte fram et større mangfold av kulturmiljø. Eksempler på dette er kulturmiljø knyttet til hverdagsliv, lokalsamfunn, sosiale forskjeller og kulturelle grupper.»

Fra Stortingsmelding 16 (2019 -2020)

Vi må ha med oss fortiden inn i fremtiden. Kulturminnene og kulturmiljøene er en del av vår identitet. Det er vår sjel.

Rasmus Reinvang

Kilder:

Bygdebok for Nittedal og Hakadal. Dokumentasjonsamling: Biblioteket Skimuseet og Skimuseets samlinger. T. Gotaas. Skimakerne: Jacob Vaage: Historien om skismøring. Bilder og tekst fra Vålerenga Historielag. Nettsøk. Adressebok for Kristiania.

My Heritage. Samtaler med Odd Martinsen og Thor Gotaas. Samtaler med Kjell Teng, eier av Vålerenga Treindustri. Morgedal Skimuseums bibliotek. Samtaler med Skimuseets leder Åslaug Midtdal. Torger Bratlies barndom. Tom Christoffersen: Hakadal skiforening 100 år: Hungerford: To planker og en lidenskap. Karsten Alnæs: Så spenner vi våre ski Besøk Skimuseets Grasbekk samling. Samtaler med Per Ruud om Torger Bratlies barndom. Tom Christoffersen: Hakadal skiforening 100 år.

Bilder: Vålerenga historielag, private bilder, noen bilder fra digitalt museums bildearkiv. Bilder fra Skimuseet. Plakat gjengitt med tillatelse fra forlaget.

Løypemerker utlånt av Johan Collett

Årets fotoutstilling i oktober

av Håkon O. H. Engh

Den første utstillinga vår fant sted i 1995. Siden da har det blitt et fast årlig arrangement, bare brutt av pandemien som nesten stengte ned store deler av verden. Etter nesten tretti år må det vel være lov å bruke ordet tradisjon, og skal vi dømme etter frammøtet er det en tradisjon som bare har økt i popularitet. Årets arrangement var ikke noe unntak, og som tidligere, møtte mange opp begge dagene.

Coronavirus og covid har vi forhåpentlig lagt bak oss, men i år var det et annet moment som skapte ei smule bekymring i forkant. For å avvikle utstillinga må vi bringe en god del tungt utstyr og gjenstander opp og ned mellom menighetssalen og lageret vårt i kjerketårnet. Vi er med andre ord helt avhengige av at heisen fungerer. Denne høsten fant den på å gå til streik. Streika varte ei god stund, og tida for utstillinga nærma seg. Ellers i arbeidslivet trår ofte riksmekleren inn mellom partene og finner en løsning før streika får alvorlige følger. I vårt tilfelle er det vel mer naturlig å anta at en heismontør tro til og løste problemet. Og snart var vi enda en gang i full sving med å rigge opp en ny versjon av det som mange i styret og andre frivillige hvert år bruker mye tid på å forberede.

En synlig forandring fra tidligere utstillinger var en bredere standardisering av presentasjonene. Vi håper og tror at det ble tatt godt imot.

Noen faste temaer går igjen fra år til år, som før- og nåbilder fra Vålerenga og klassebilder fra skolen. Begge vekker minner og gjenkjennelse, og sånt blir det nostalgi av. Det skaper igjen samtaler med både spørsmål, svar og undring.

Presentasjon av kalenderen vår for det kommende året er også blitt et fast innslag.

Og det er alltid noen jubileer å feire. I år var det flere. De ble som fortjent feira med egne seksjoner av utstillinga;

VIF ble til i kassesnekkeriet i Vålerenggata for 110 år siden. Denne delen ble fyldig dekket av VIF Historie. De som var til stede på medlemsmøtet 25. september i år, husker også det fyldige kåseriet om samme emne.

Det er også femti år siden Vålerenga Vel ble til. En viktig begivenhet som var med på å hindre tragedien som ville gjort ende på bydelens rike og unike liv og historie. Vellet var en av de drivende kreftene i kampen for å redde Vålerenga fra en nesten drepande trafikk og fra rivningsspøkelset som ville bytte ut bydelen med en gigantisk motorvei. En fyldig del av det rikholdige stoffet som er tatt vare på i form av bilder, avisutklipp og annet var stilt ut. Dette inkluderte også eksemplarer av Vålerenga Blad, som var et viktig samlings- og orienteringsorgan i de åra kampen sto på med demonstrasjoner, husokkupasjoner og annen sivil ulydighet.

Bydelshuset hadde også sin fortjente plass. Historien om forvandlinga av den gamle og slitne bygningen på hjørnet av Hedmarksgata og Strømsveien til det prakthuset den er i dag, var lagt fram i både ord og bilder. Alle som var med på dette prosjektet, og de som holder liv i det i dag, fortjener takk og ære for et flott resultat!

Mens vi er inne på temaet hus, må vi også nevne presentasjonen av prestegården i form av bilder og kort. Her fikk nok mange vite noe de ikke visste om gårdens historie.

Gamle og hittil ukjente bilder fra Gladengen hadde også fått plass og ga ny kunnskap om et av nærområdene våre. Bl.a. viste de den eksakte plasseringa av gården som ga navn til hele området.

Trikken på Vålerenga og Etterstad husker selvfølgelig mange av oss. Allikevel, eller nettopp derfor, var den funnet verd å ha med, til tross for at mye er fortalt tidligere. Og her lå det faktisk to hundre-årsjubileer gjemt. Det ene var at trikken til Vaalerengen (som det het i de tider) i 1923 fikk dobbeltspor, ved at det ble lagt returskinner til byen i Strømsveien. Det andre var at den første strekninga av Østensjøbanen ble åpna i samme år. Takket være vår egen trikkefantast, Johnny Vaaga, var det laget et flott hefte om Østensjø – Bærumsbanen som var lagt fram for utdeling.

Det er en kjent sak at det har vært tallrike forretninger, verksteder og småindustrier på Vålerenga, men ikke alle vet at i Etterstadgata nr. 4 fantes en bedrift som eksporterte produktene sine til flere land ute i Europa. Tyskland var det viktigste markedet for skiene og skismøringa som ble laget der. Sammen med en tysker begynte Reidar Amundsen med skiproduksjon i 1922, og i 1925 starta han sin egen fabrikk, R. Amundsen A/S, i nr. 4. Det hjalp nok på salget at mange trodde at det var den store polarhelten Roald Amundsen som sto bak. I 1932 ble fabrikkens solgt til den kjente skiløperen Thorleif Haug, etter siende for kr. 500.

Torger Bratlie tok ut patent på en ny type skismøring i 1924. Fra året etter og til han døde i 1965, kokte den ikke helt ukjente skiløperen Hans «Oser'n» Oset fra Oset ved Maridalsvannet skismøring etter Bratlies patent i kjelleren i nr. 4. Smøringa, som etter noens påstander skulle være «verdens beste», ble solgt under navnet «Bratlie». SWIX kjøpte til slutt foretaket og la det ned. Kanskje for å bli kvitt en liten og litt irriterende konkurrent? I dag omsettes Bratlie-produkter mellom samlere til gode priser.

En egen seksjon av utstillinga viste noen av produktene og redskapene fra fabrikk(e). Det er lett å finne nostalgi i de gamle treskiene, men det er heller ikke vanskelig å finne grunner til at de tapte mot glassfiber og plast. Det var tunge og uhåndterlige saker. Produksjonen var også tungvint og arbeidskrevende. I alle fall sender vi en stor takk til en av etterkommerne av de tidligere

eierne av Etterstadgata 4, Johan Collett, som velvillig lot oss få låne de utstilte klenodiene.

Innslaget om bøddelen Samson Isberg fortalte om en barbarisk straffemetode og et grotesk yrke som gikk ut på å hogge hodene av folk som av forskjellige årsaker ble dømt til døden i en beksvart periode av Norges strafferettslige historie.

Isberg ble født i Kinsarvik ved den vakre Hardangerfjorden i 1795. I 1834 ble han utnevnt til skarpretter for daværende Stavanger Amt, og i 1849 ble han den første «riksskarpretter». Han sto bl.a. for de siste offentlige henrettelser i Norge, som ble fullbyrda på Etterstad i 1864. Der skilte øksa hans to hoder fra sine kropp foran en underholdningstørst tilskuermasse på ca. 5000. En betydelig del av byens og områdets befolkning.

Seinere falt ytterligere fire hoder for Samson Isbergs øks, men altså ikke i full offentlighet. I alt utførte han femten halshugging i sin makabre yrkeskarriere. Selv døde han en naturlig død hjemme i Bergen 77 år gammel, som var en meget høy alder i de tider.

Den idylliske og fredete «skarpretterboligen» på Galgeberg, reist på midten av 1700-tallet, har sannsynligvis aldri vært bolig for noen skarpretter. Det er allikevel mulig at en og annen bøddel kan ha leiet seg inn der midlertidig under oppdrag i byen.

Kaféen i kroken ved kjøkkendøra er alltid populær. Vår nesten legendariske «Vaffel Kari», Kari Johannessen, historielagets første æresmedlem (sammen med Unni Granlund), har i en årrekke vært sjef på kjøkkenet. Nå har hun dessverre måttet trekke seg tilbake, og i år var hun dypt savna. Vaffelproblemet ble løst ved at to frivillige steikere tro til. Stor takk til dem begge, og til hjelperne som styrte «kaféen»!

Butikken vår var selvfølgelig også på plass med sitt mangslungne vareutvalg. Resultatet var et godt tilskudd til regnskapet.

Etter separat avtale med kjerka hadde vår egen kunstner Fred Arild Ruud salgsutstilling én etasje opp. Som vanlig forærte han også av sine bilder til utlodding. Hvert år gir dette et godt og kjærkomment tilskudd i kassa vår. Takk!

Og til sist retter vi en stor takk til alle frivillige som deltar hvert år med stort og smått! I frykt for å glemme noen nevner vi ingen, men dere vet sjøl hvem vi mener.

Reiner Schaufner

Gladengen – Vålerengas nærmeste nabo

Av Mats Mogeland og Even Haugseth

Gladengen gård til venstre. I bakgrunnen ser vi til venstre Ensjø gård (der hvor Ensjøtunet omsorg+ i Malerhaugveien 10 ligger i dag). Det store huset med tårn er Nystuen som finnes fortsatt i

Malerhaugveien 8. Hestene i gårdsveien med trærne ser ut for å være omtrent der hvor den nederste delen av Ensjøsvingen er nå. Den var fra 1878 til 1948 bygrensa mellom Aker og Kristiania/Oslo. En av

grensesteinene finnes fortsatt der. Til venstre for lysstolpen foran på bildet ser vi jernbanesporet på Gjøvikbanen som ble tatt i bruk i 1902.

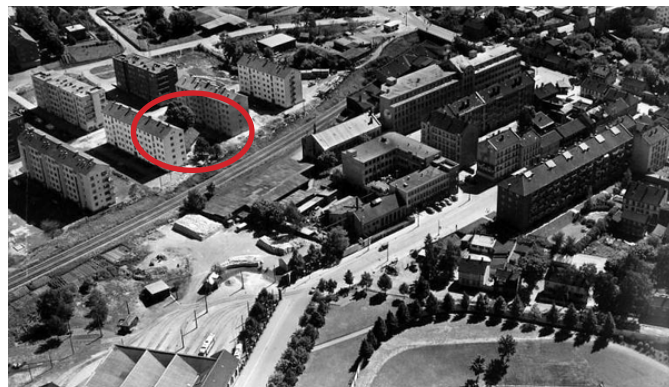

Utsikt mot Ensjø (Nystuen til venstre for pipa) og Malerhaugen gård (Lensmannsgården i Aker med fengselet til venstre). Gladengen gård rett til høyre for Malerhaugen (rett over venstre del av treet). Bildet skal være tatt i 1899. Fotograf: Ukjent/Oslo Museum

Tatt i 1951. Det som etter hvert ble Ensjøsvingen 6 er under bygging. Vi ser trærne på gårdstunet mellom nr. 6 og 8. Fotograf: Vilhelm Skappel/Widerøes Flyveselskap/Oslo byarkiv.

Tatt i 1952. Det som etter hvert ble Ensjøsvingen 6 er ferdig bygget. Taket på hovedhuset på Gladengen og et tuntre ses mellom blokkene. Foto: Vilhelm Skappel/Widerøe/Oslo byarkiv

I adressebok for Kristiania i 1897 var det teglverkseier Schibbye på Ensjo som eide Gladengen, og Adam Lindbech var gartner på gården. Hans og Julie Brekke flyttet til gården i 1912. De drev handelsgartneri der. Hans døde i 1934 og Julie fortsatte til rundt 1942. Også etter at Brekke-familien bodde der, finner vi at det var gartneri der. Handelsgartner Karl Nordal står oppført i adressebok for Oslo i 1952. Blokkene i det som skulle bli Ensjosvingen var kommet opp, så det må ha blitt umulig å drive gartneri der.

Hans og Julie Brekke

Hans Eriksen Brekke (1867-1934), født i Vestfossen, Eiker - død på Gladengen, gartnersvend hos Olaf Eskildsen i Oslo gate 22 og fra 1893, livsvarig medlem av "Kristiania Gartnerforening". Gift 1894 med Julie Margrethe Juulsen (1872-1955) fra Kristiania. Hun ble en viktig faktor gjennom hele deres gartnervirket. Hennes søster, Karen, var for øvrig gift med

Martin Sundelius hvis familie også var en stor aktør i samme bransje.

De fikk 3 barn:

Erling Jørgen Brekke (1895-1972) også gartner og senere formann på vestre Gravlund (Mats' morfar). Erling fikk 6 barn med Haldis Hansen fra Tjøme (1897-1978): Hans (1920), Kjell (1923), Karin Kvalvik (1928-2018), Haldor (1931), Egil (1934-2019) og Margit Sofie Mogeland (1937-2023).

Margit Behn (1897-1923). Hun fikk 2 barn med Einar Behn (1893-1962): Odd (1920-2000) og Leif (1923-1980).

Sigrid Johannessen (1900-1976). Hun fikk 1 barn med Omar Johannesen (1895-1963): Gerd Tansem (1923-2001).

De startet virksomheten rundt 1896 da Hans ble forpakter og gartner på Oslo Ladegård før de etter noen år flyttet til Voldsløkka og deretter Sagene. I 1912 etablerte de seg på Gladengen og Julie drev dette videre gjennom deler av krigen etter at hun ble enke på 30-tallet.

Gartneri-historie Hans Brekke

1894: Oslogate 22 h/ Eskildsen

1896: Oslogate 13/ Ladegården, Gamlebyen

1903: Voldsløkka (Byløkka), Vestre Aker

1905: Dannevigsgate 18, Sagene

1912: Strømsveien 60, Vålerenga

Til venstre:
Gladengen gartneri
ca. 1933-34. Sett mot
Vålerenga. Vålerenga
gamlehus til venstre,
Sætre kjeksfabrikk
i Østerdalsgata til
høyre. Fra venstre
Hans Brekke sr., Hans
Brekke jr., Gerd og
Omar Johannesen.

Gladengen

I 1912 måtte de igjen flytte da "Kristiania Sporvognselskab" skulle oppføre trikkestall på Dannevig. Dette førte til at de fikk leie ny tomt av samme bedrift, men nå på Vålerenga og eiendommen "Gladengen" i Strømsveien 60. Den var engang eid av gartner Lindbæk på 1880-tallet og besto av våningshus, låve, stall for 3 hester, vognskjul og drengestue med store jorder som strakte seg fra Strømsveien og i retning Kampen. Den gang var det et stort åpent lende som folk benyttet som snarvei til Kampen. På folkemunne

ble fyllinga bortenfor gartneriet kalt for "Muselunden" og dit fartet lokale unger for å skaffe seg "skatter".

Gladengen skulle bli Brekkes bosted og arbeidsplass i over 30 år og ble et yndet samlingssted for slekt og venner, og ikke minst en familiebedrift som involverte mange. Samtlige i familien bidro på et eller annet vis på gården i de årene den var i drift.

Det ble pløyd opp jorder for grønnsaksdyrking og satt opp en rekke med mistbenker, de drev et slags "Frilandsgartneri". I mistbenkene ble frøende sådd og stiklinger plassert. Jorda ble tilsatt søppel

som ga nok varme til at frø og planter kunne vokste godt. En mistbenk består av glassvinduer lagt utover jordet og det ble dekket med halmmatter. For å lufte frøene ble vinduene holdt åpne med piner av ulike størrelser. Når plantene var store nok ble vinduene fjernet og spirene tynnet ut slik at de fikk bedre vekstvilkår. Gartneriet var i full drift fra tidlig vår til de siste grønnsakene ble høstet, men var stengt vinterstid. De dyrket mange slags grønnsaker: purre, gressløk, persille og reddiker, samt gulrøtter av merket "Nantes", kål og trønderkålraabi og en rekke forskjellige urter som timian, portulakk, dill og karvekål.

Erling Brekke med hesten «Svarten» ca. 1918. Hus i Østerdalsgata i bakgrunnen.

På Gladengen hadde de hesten «Svarten» og en fast ansatt kjørekar under driftsøsongen. En av disse het Walter Larsen som var lokal fra Vålerenga. Senere ble det kjøpt en T-Ford (med sveiv) og en Chevrolet lastebil som ble benyttet til å kjøre varer ned til torvet der de hadde utsalgssted. For det meste holdt de til på Nytorget (Youngstorget) der de hadde en fast bod i Basarhallene. Over en toårs periode på 1920-tallet måtte de riktignok stå på Grønlands Torg da Gartnerhallen var ferdig. Det ble rett og slett forbudt å selge grønnsaker på Nytorget. Julie Brekke prøvde å selge et blomkålhode der til 50 øre, men endte opp med en bot på 10 kroner, så tiden på Grønland var ikke særlig innbringende. Etter et par år der nede fikk de vende tilbake til Nytorget og sto tiden ut der. Da nyheten sprakk, var gleden såpass stor at Julie sendte en hjem for å hente det norske flagget - og med det på vognen gjorde de stort inntog på sitt gamle torg.

Foruten barna Erling og Sigrid samt barnebarn hadde familien hjelp i huset, en såkalt "innepike" som kom tidlig på morgenen. Hun het Nelly Karlsen, også fra Vålerenga og skal ha bodd i et hus på Etterstadgata. Hun hadde også oppsynet med de jentene som hjalp til ute med luking og høsting.

Dette var hardt arbeid og det gjaldt å komme seg ned på torget så tidlig som mulig. Det var opp klokken 04.00 for å rekke de beste plassene et par timer senere. Den som kom først, fikk solgt mest til de beste prisene. De satte sin lit til høy kvalitet på varene, og de ordnet også faste leveringer til grossister i sentrum, bla Jensen & Co. i Torggata 5A og en grossist som drev i Pilestredet.

Julie tok en like stor del i geskjeften, som sin mann, og hadde tittelen "torgkone" der hun sto i all slags vær og solgte varer. Å være kvinne i dette yrket ble ikke alltid sett på som verdig, men hun og hennes like kan uansett benevnes som pionerer på feltet. I et intervju med Aftenposten i forbindelse med sin avgang ble hun beskrevet som populær hos sin kunder - hun hadde sågar tjent tre generasjoner av kunder der de sto parat i vind og snø. På dette tidspunktet hadde hennes yrke steget i anseelse, men slik var det ikke i tidligere tider. Det var nesten en skam, fortalte hun, og Julie var en av de første kvinnene som jobbet som torgkone. Hennes venninner ville nesten ikke hilse på henne, men etter hvert fikk de den respekten de fortjente. Oslos kvinnelige gartnere fikk sågar sin egen gartnerforening, men det var en lang kamp for å komme dit hen.

Det skal ikke underslås at Julie var durkdreven nok til å betale "plassjefen" svart for å sikre seg det beste bordet som kunne fange gunders interesse. De sto blant annet mye på hjørnet av Youngstorget og Torggata, i dag er det reist et kunstverk på nøyaktig samme sted.

På Gladengen var ekteparet kjent for å stadig å holde hoff, og flere familiemedlemmer bodde der i korte perioder. Stedet var et midtpunkt for fester, karneval og juletreffester, og spesielt 17. mai ble feiret med langbord i hagen. Blant de inviterte var eksempelvis brannmesteren på Grønland, Hans Markus Amundsen med frue Augusta, som var nære omgangsvenner - og ikke minst den patruljerende politimann som hadde tjeneste den dagen. Sistnevnte gjest var en viktig alliert siden nabotomta "Løkka" (eller var det Muselunden?) var et yndet sted for slask og fyll.

Av den grunn fikk også Julie en revolver som beskyttelse, medbrakt av sin emigrerte søster, Charlotte Juulsen, som var på norgesbesøk et par ganger fra Amerika. Hun var bestemt på at Julie absolutt måtte ha en form for beskyttelse og så intet hinder å dra med skyteren over Atlanteren. Revolveren ble for øvrig senere brukt under krigen da barnebarnet Hans Brekke jr. kom i trefning med tyske fallskjermjegere i Nordmarka.

I kjelleren på Gladengen ble mye mat lagret, blant annet en bunt på 50 kg meierismør som bare ble harskere og harskere etter hvert som tiden gikk.

Ekteparets forhold til økonomi er sagt å ha vært noe avslappet. I perioder tjente de relativt godt, de hadde faste kunder og god kvalitet på varene. Likevel synes de å ha hatt et noe lemfeldig forhold til investeringer og sparing. At de hele tiden leide eiendom fremfor å kjøpe, ble jo atter aktualisert da Julie måtte flytte da Sporveien (igjen) tok over tomte noen år senere.

Overskudd fra deres grønnsakssalg gikk ofte til fest og fjas, og det gikk gjetord om de grandiose festene der det ikke ble spart på kruttet. Pengene gikk gjerne til et evenement, og de var stort sett på bar bakke før de igjen kunne høste gode avlinger med påfølgende salg. Det er sagt at Julie skal være opphavet til navnet "Gladengen" da hun mente stedet i seg selv var en kilde til glede, men det er nok en myte. Stedsnavnet skal skrive seg fra riktig gamle kilder, men studerer man de mange fotografier vi har fra disse sammenkomstene så kunne nok Julie ha rett likevel - det var et meget velegnet sted for sosiale sammenkomster.

Hans Brekke sovnet inn på Gladengen den 2. desember 1934, bare 67 år gammel.

Julie lot seg ikke knekke og overtok geskjeften og drev gartneriet videre i ca. 10 år, godt hjulpet av familien der barn og barnebarn som tok sin skjerv. Sønnen Erling Brekke hadde fast jobb som gartnerformann på Vestre Gravlund og turnerte i lengre tid to jobber samtidig. Tidligere nevnte barnebarn, Hans jr. var tidlig i tenårene og flyttet en periode inn på gården og ble ansatt på heltid. Barnebarnet Gerd Johannesen skal også ha bodd der fast en hel sesong som liten. I 1938 bygde Erling og Hans jr. to drivhus på eiendommen som viste seg å være et nyvinnende tiltak. Praksisen med mistbenker ble noe endret og med en ny type drivhus kunne de produsere slangeagurker og meloner som var klare langt tidligere på våren. Under krigen var det rasjonering på olje og elektrisk kraft og drivhusene ble derfor oppvarmet med hestegjødsel som ble hentet på Oslo Veterinærhøgskole på Lindern. Erling bodde vis-a-vis og hadde helt sikkert sine kontakter.

Da krigen kom, ble det meste vanskeligere, og den gamle For den kunne ikke lenger brukes, ei heller hesten, så varene ble dratt med håndkjerre til Nytorget.

I 1942 gikk Julie mer eller mindre i pensjon, og Gladengen skal ha blitt overtatt av en annen gartner en kort periode. Deretter ble eiendommen solgt av Oslo Sporveier, da de prosjekterte nye blokker for sine ansatte. Hovedhuset sto igjen til slutt. I 1955 ble gata som delvis omkranset hovedhuset omdøpt til Ensjørvingen. Hans Brekke jr. med frue Aasta tok bo i en av disse blokkene og hadde faktisk adresse Strømsveien 60 helt frem til navneendringen.

Det ble avholdt auksjon, og det meste av interiør og redskaper ble solgt til høystbydende. Overskuddet fra dette salget brukte Julie til kjøp av en leilighet på Tors-hov, der hun bodde frem til sin død i 1955.

Studier av gamle kart gir en omtrentlig plassering av gården: Tunet til hovedhuset lå omtrent ganske nøyaktig mellom der Ensjørvingen 6 og 8 ligger i dag, låven lå på tvers "over" blokk nr. 10. Hans Brekke jr. bodde i nr. 8C frem til sin død, og på kortveggen av deres blokk, kloss inntil toglinjen sto også et enormt gråpæretre som fikk leve lenge etter at gården var borte. Dette treet kan sees på enkelte av de gamle bildene.

En siste rest av svunden tid er å finne rett ved siden av disse blokkene, utenfor Ensjørveien 29A og mot et tørkestativ ligger fortsatt grensestein nr. 42 bortgjemt inne i buskene. Grensesteinen skilte kommunene Oslo og Aker og det er et fåtall som

Julie Brekke dyrker agurker i drivhuset ca. 1940-1942.

er bevart i byen. Da gården var i drift, lå denne grensesteinen inntil en vannpumpe og noen av drivhusene på jordet. I dag står altså bare steinen som vitner om hva som en gang var.

Stor takk til Mats Mogeland som også har bidratt med bilder fra familiealbumet sitt.

Familien Brekke med sykler ved hovedhuset i Gladengen ca. 1915. Fra venstre: Hans, Julie, Sigrid, Erling og Margit.

Historielagets kalender for 2024

**De som er medlemmer i historielaget vårt, skal nå ha mottatt kalenderen for 2024. Den er inkludert i kon-
tingenten for neste år. Vi har fått hyggelige tilbake-
meldinger fra flere av dere, og sånt liker vi.**

Når det gjelder Vålerengsjarmøren på junibildet, har vi nå fått tips om hvem det kan være, så vi prøver å få kontakt med han. Nasjonalbibliotekets opplysning om at bildet skal være tatt i 1975, er det nå tvil om at det er riktig. Antakelig løser dette seg hvis vi får tak i sjarmøren.

Om maibildet fra leiren på Etterstad tar vi med dette:

Astrid Borgås kjente igjen det vi skreiv om den kvinnelige russiske krigsfangen som fikk hennes Amerikakjole. Hun husker godt at hun så henne ikledd kjolen på lasteplanet før lastebilene kjørte av gårde med fangene.

Tove R. P. Strand omtaler på Facebook forholdene på Etterstad i forbindelse med et annet bilde tatt der oppe etter krigen.

«Leiren ble brukt til mye etter frigjøringen. Den tyske hæren var internert. Fangene var der til juni-juli til repatrieringen var avslut-

tet. De som pådro seg å være fra de baltiske statene og Polen, slapp unna den tvungne repatrieringen, og bodde på brakker som «displaced persons» utover resten av 40-tallet. Hjemvendte heimevernsfolk trengte et sted å bo. Noen såkalte tyskertøser som man ville straffe, fikk også opphold der, men de ble flyttet videre til Hovedøya etter hvert. Det var store lagre av mat i leiren ved krigsslutt, og det rakk til forpleining for mange utover i 1945. En salig blanding kan man si. Det tynnet naturlig ut etter hvert som boligbyggingen begynte i 1947, men området var stort, og mye skulle bygges. Det finnes bilder fra 1949 som viser både brakker og boligblokker under oppføring.»

Nils Henrik Andersen har uttalt på Facebook i forbindelse med et annet bilde hvor det bygges på Etterstad etter krigen:

«Det fremkaller gamle minner. Da freden kom i 1945, var jeg 13 år, og vi var ofte og besøkte de russiske krigsfangene både i leiren og inne i brakkene. Vi lærte en del russiske ord og noen sanger. Fangene hadde rigget opp en scene omtrent der hvor 37-bussen har sin endeholdeplass. Der underholdt de publikum med sanger og danser. Fangene ble under krigen satt til tvangsarbeide, bl.a. var de med på bygge tunnelen fra Danmarks gate og under Vålerenga park.»

Vi hører gjerne fra flere av dere hvis dere har mer å fortelle i tilknytning til bildene i kalenderen. Send oss noen ord på post@valerenga.org eller ring 938 01 902.

I forrige «Mer gammelt enn nytt» fortalte Ewy Halseth om sin oppvekst i Hedmarksgata. I den forbindelse fant vi et avisutklipp i arkivet vårt fra Morgenbladet 17. september 1956. Der viste det seg at hennes egen familie (Helgerud) også var omtalt fordi de også bodde i gården hvor den tragiske brannen fant sted, i bakgården i nr. 6. Vi sendte det til henne.

I avisinnlegget står det om en familie med et nyfødt barn og en fireåring som ble hjulpet ut av det brennende huset. Det var Ewys far som kom dem til unnsetning, og han sa dette til journalisten i etterkant:

MISTET ALT DE EIDE

I likhet med de andre familiene i den brannherjede gården, mistet familien Helgerud alt de eide. Det eneste Helgerud hadde igjen da han utpå kvelden var innlosjert hos en familie på den andre siden av gaten, var et par sko, strømper, bukse og nettingtrøye. Hans frue hadde gått kippeskodd, og var nødt til å låne et par strømper.

Helgerud hadde nettopp fornyet hele møblelementet og ellers kjøpt inn en masse nytt utstyr til leiligheten. Helgerud hadde nettopp fått seg en god jobb i kommunen, og fremtiden fortonet seg på alle måter lys for disse menneskene, inntil brannen lørdag gjorde dem hjemløse. De hadde forsikret for 15 000 kroner, noe familien mener er i underkant.

Og vi fikk et hyggelig svar:

Tusen takk! Det var sterkt å lese dette. Mine foreldre er jo nevnt her, og spesielt godt å lese at min pappa hjalp til med å redde folk ut. Det stemmer godt i forhold til hans gode hjerte. Pappa sa selv at han også hadde avsvidde øyenbryn på grunn av heten. Jobben han hadde fått var som anleggsarbeider i Vann- og avløpsetaten. Mamma fikk sjokk etter tragedien og mistet stemmen i tre uker.

Med vennlig hilsen Ewy

Julestri på gamlehjemmet anno 1947

Vi fikk tips om denne situasjonsrapporten fra gamlehjemmet i Etterstadgata. Den er fra julestria i 1947 og sto i Arbeiderbladet 20. desember det året.

PRAT OM LØST OG FAST på gamlehjemmet

Johan Kristiansen.

Kokke Thekla Reps Grepssland i ferd med å koke middag til de gamle. — Vi følger de gode gamle oppskriftene, og bruker alltid de eggene som skal til, sier hun

Kokke Thekla Reps Grepssland.

Ikke te meg sjøl for jeg var lang på vei te Kaptasen. Gånn er det nat så skal drikke, så får en ikke se noen ting. Vi var sjlt den sønnen. Så lenge vi var ombord, var vi bene eutter. Men når vi kom inn på en red, entre skreda båten, og de solgte både dressor og whisky. Vi gikk i hund, dressa opp fra topp te så, men det var polsi som bringte vår ombord igjen. De var vi forsatt i anskter, klærne var sund-rivne, og penga vek. Men når vi hadde vært på steen i 14 dager, da var salting gjort.

— Men nå må De fortelle litt fra Deres liv, sier vi til Kristiansen.

Johan Kristiansen, som har vært 36½ år ved Renholdtverket, sier at han ikke har opplevd noen verdens ting, som er verd å fortelle.

— Jeg har burt ut, dere skal finne så mye rett i oppkassene.

— Men jeg tenkte bare privetene.

— Assen likte De den jobben?

— Jo, bra. Jeg kjemte ikke lukta, jeg. Det var bare i førstinga, det. Men nå kjenner jeg'n jo.

Kristiansen har sin bath, og hos tre av dem spiser han middag etter tar om søndagen. Når han har betalt for oppholdet på gamlehjemmet, 150 kroner, har han 95 øre igjen av pensjonen, så han klarer seg bra. Men Behn har bare 10 kroner i lønningenger. Han får gratis 2 kvartaller i måneden, men det koster 50 øre i trikk bare han skal til byen, så den trinn rekker ikke langt.

— Nei, det blir nok smått med aran nå.

— Ja, det er bare bra det, for får en litt, så kommer det over en en slik ufølig lengsel etter mor. Jeg traff Djeven så dag på Youngstorgstet. — Nå har du ingen kammerater, søn. Du er en liden. Hvorfor går du ikke inn på Automaten og tar en vin og en øl? Men jeg kjenner Djeven og alle trika-ane hans, jeg. Så jeg rista'n av meg, og først borte i Torgsgata ble jeg endelig klar av'n. Så fikk jeg hjem til det koselige rammet mitt på gamlehjemmet.

En vever dante med et årenhemmeret utseende tripper botover gaden og forsvinner inn en dør. Shakk med henne, sier noen — hun er arsker og har vært i sirkus. Vi travet etter.

Damen heter Elzvide Wilson og kom hit med Charles Hagenbeck i 1911. Siden opptrådte hun på noen scener, tok så husposter og er altså havnet på Vålerenga. I sin ungdom var hun med i en amerikansk trupp, og siden i en trio, som reiste verden rundt. Hun har vært i alle land, unntatt China, Japan og Nord-Amerika. Men hun er født i Thüringen, der faren var kammergjeng og tok med tykkisk offiseruniform hos storkertugen. Faren ramte fra Vest-Afrika, men forlode utenfor spanakkysten. Generalleutnant Graf von und zu Waltherse tok seg av han, og lot ham studere ved universitetet, og siden kom han til prins Karl i Berlin, for han ble ansatt hos storkertugen i Weimar.

— Far var halvt assyrer, halvt egypter, forteller frøken Wilson, og mor var halvt engelisk, halvt tysk.

— Og nå er De norsk?

— Jeg er absolutt ingen ting. Jeg er nøytral. Men jeg har hatt det så godt her. Jeg er blitt så fryktelig bortskjenn, så jeg er ikke til å holde ut med. Alle er så snille her. Frøken Kristen (verresekameraten) og jeg har ikke vekslat et vondt ord med hverandre ennå. Har vi vel? — Nei, sier frøken Kristen.

— De har ikke giftet Dem i noen av de landene De har vært i?

— Nei, jeg kunne vel ikke ta én, for da ville jeg jo fornerme de andre. Jeg må jo være nøytral bestandig, jeg.

—au—

På Vålerengen Gamlehjem har de nå hatt julestri i mange uker alt. De har skurt og vasket og kakt og bakt, og 100 poser med frukt, maispan, rosiner og andre godter ligger ferdig til å deles ut etter sangen til juletræet.

Vi vandrer gjennom koridorene, og alle de vi ser, enten de sitter på en stol og lundecor, ligger på en seng og hviler, eller står på et hjørne og pratter, nikker så blidt og vennlig til oss. Iaa Robertsen er en av dem.

Frøken Robertsen har vært på gamlehjemmet i 13 år, enda hun enda ikke er mer enn 71 år gammel. Men hun fikk ledelsist i ryssen, og nå har hun fått det i kærne og. Så kunne hun ikke sy lenger. Men her på gamlehjemmet stiller hun silkludker, så hun har litt til håndpenger.

— Jo, hun har det godt. Under krisen var hun og de andre på Sanderstelen, for tyskerne tok gamlehjemmet, men det var et rent vidunder å være der oppe. Ettarp kom de til gamlehjemmet i Gamlebyen, hvor de var mens Vålerengens ble pusset opp etter tyskerne. Bostyrerinnen i Gamlebyen var som en engel, og vet De hva hun sa da vi reiste: Hun reise seg og takker oss fordi vi hadde vært der! For vi hadde vært så snille og hyggelige, så hun.

— Jo, det er bra her og. Og det er dere i Arbeiderpartiet vi kan takke for det, sier hun. — Men jeg skulle ønske jeg kunne komme til Tåsen, for der får en eget værelse. Gamle folk blir sørs og irritable, vet De, — det er så mange forskjellige slags sinn. Vi er vanekelge, det vet jeg godt, for jeg har sjøl vært pleierke på et gamlehjem i Jessheim — det var før jeg kom til Oslo i 1911. Men en må være overberende med oss, og ha kjærlighet og forståelse. Det er så mange ting som går innpå en når en skal giutse inn på hversandre.

— For eksempel?

— Jo, jeg kan for eksempel ikke holde ut når folk er hyrpestet når de snakker. Og jeg klarer ikke å høre at folk snorker. Det kan hende jeg snorker sjøl, det vet jeg ikke. Men å høre på snorking natt etter natt, uke etter uke, måned etter måned!

Frøken Robertsen har en kommode med mange klær, og på veggen henger et maleri av kirken hjemme på Hæsel, der hun ble døpt, og konfirmer. Hun ga 1 krone for bildet, og 5 kroner for rammen. — Det skal broren min ha etter meg, sier hun. — Ja, jeg vil han skal ha det nå. — Men da blir det jo så tomt på veggen hos deg, sier broren min. Men det er nå han som skal ha det.

På sengen ligger en lommestekke-mappe, som skal bli julepresang. Til hvem? Til som god venn.

— Til en kjæreste? spørker vi. — For det hunder vel at dere forelsker dere her på hjemmet?

— Det har jeg ikke undersøkt. Men det kan bli mye sladder og mange rykter. Jeg snakket mye med en mann som bodde her — han dede i fjor — men det var bare om åndelige ting. Men nå etterpå har jeg hørt at de sa vi hadde gått til presten for å gifte oss, men at presten hadde nektet å vie oss. Jeg måtte få presten til å demontere. Nei, når jeg ikke har gifte meg før, så kan det vel være det samme nå.

Ute på gangen igjen treffer vi en liten mann, som også holder oss at han pusker seg et enetom. Iallfall er han kommet sammen med en som bare passer til å do alene.

— All tingen skal gå etter basses pipe, sier mannen. — Han kommanderer over vår alle sammen. Det er han som bestemmer når vi skal stikke, hvor mye vann vi skal bruke, når vi skal lufte. — Ja, han er enahersker her. Kære når hun er gått i by'n, i dr vi noe. Da kan vi sitte ved bordet og stelle med våre ting. Når han er hjemme, skal han ha hele bordet.

— De får ta igjen men!

Den lille mannen viser fram hendene sine. — De skulle se Deres hasser, sier hun. — Dem er dobbelt så store som mine.

Men skipper'n, Olaf Behn, 79 år, og vervekskammeraten hans, Johan Kristiansen, 79 år, er gode venner.

— Men alle hakker på meg, fordi jeg preker så fært om mine eventyr på ste'n, sier Behn. — Dem sier jeg luger. — Den Behn, den Behn! sier de.

— Ja, men han får lov til å skrike, han, sier Kristiansen.

— Ja, dem sier: Si mere! Kom med flere rektige orateller historier!

— På høre noen vi også. De har vel vært i mange land?

— Jo, i alle, så nær som Japan og China. For det gikk bare teellipet dit, og jeg reiste med selkuter. Jeg har

Ida Robertsen.

Olaf Behn.

selt med Norges hurtigste selkute, slengings av Lærvik. Der lå vi 20 matros i ruffen. Første reis hadde jeg med Kristiania-barken «Cyllis». En sang brukte vi 6 månter fra Chile til Genoa. Vi skulle brukt 3.

— Hvorfor ble det 6?

— Storm og stille, storm og stille. Vi hadde salt kjøtt, bønner og erter, men vi slapp opp for mjøl, ikke hadde vi kaffe, ikke te, ikke tobakk. Og lite med vann. Men noen grader nedentor skvator begynte det å regne, og da tasta vi spygattene, og vannet flommia ner, og vi bada og sola og drakk og plaska, og tok ut all smokka fra ruffen. Det var forresten ikke så mye smokk på selkuten, vi steina (vaska) dekket så det var hvitt som snø, og vi måtte båten hvit, så når vi kom fram til kalms måtte alle ned for å se på vår.

— Hva gjorde dere når dere lå skinn i stilla?

— Vi sang, og vi spydda springere. Haler også, men dem spiste vi ikke, vi laga bare spaserstokker og pipedekker av noen bein dem hadde. Og så tok vi albstrosser på snøre og laga handtak av nobben.

— De har vel vært med på noen forlis også?

— A jade, store og små. En vinter, natt i storm gikk vi på sandbanker utanfor Baltimore, en gang vi kom fra Genoa med mariner og turkeys — ja, kalkuner, ja. (Jeg publer på hvert språk, jeg.) Skute hogg og hogg, og først spry seg dyper og dyper ned, så det varde ikke lenge før vi skjønte vi var ferde. Men da så vi et blins, og det kom fra en redningsbåt. Dem skjørt ut et line, som vi fista til mens, og så trins vi på en rund stol over line. Jeg ble redda først, for jeg var yngst.

En gang seilte vi fra Sør-Afrika te Stockholm med kol, og utenfor St. Helena begynte det plutselig å ryke opp fra forluka. Men den blaste rodt fra sør-ost, og vi seilte brennende inn på steina på øya. Så kom vi altså til St. Helena.

— Og ikke se Napoleons hnt?

— Nei, tenk det fikk jeg ikke. Jeg hadde ikke drekki på lenge, skal jeg si Dere, og jeg ble så full at jeg kom

KLASSEBILDE

Vålerenga skole

Vi fant dette klassebildet i arkivet vårt. Nå trenger vi deres hjelp for å finne ut hvem som ble avbildet inntil kirkeveggen. Hvilken klasse, og hvilket år er bildet tatt? Har noen av dem minner fra skoletida på Vålerenga, så vil vi gjerne høre om det også. Send det gjerne til post@valerenga.org eller ring 938 01 902. På forhånd takk!

Forrige klassebilde

I forrige medlemsblad hadde vi med dette klassebildet fra Vålerenga skole. Vi har fått inn de fleste navnene på gutta. Eieren av bildet mener at de gikk i tredje klasse da bildet ble tatt i 1953. Berit Gresen kunne imidlertid fortelle at Odd Sverre Skranes først var lærer ved Vålerenga skole fra 1954 til 1965. Så ble han i 1965, som den yngste i Oslo, tilsatt som overlærer, som det het den gang. Han var 40 år på skolen, først som lærer og senere rektor. Hun gikk på Vålerenga skole fra 1950 til 1957 og husker han godt. Terje Paulsen legger til at han også var lærer ved Markaskolen.

Nederste rekke fra venstre:

Sverre Johansen, Atle Günther Johansen, Per Kristiansen, Terje Bjølmer, Odd Peterson, Kolbjørn Hagen, Tom Lauritsen, Øyvind Solberg, Pål Kristiansen.

Midtre rekke fra venstre:

Asbjørn Carling, Roger Minothi, Steinar Anklev, Arne Egede Hansen, Fred Dahl, Tor Tindberg, Terje Paulsen, Per Rom, Paul Rian

Bakke rekke fra venstre:

Kjell Erik Olsen, Leif Haugen, Ole Vergeli, Odd Hansen, Knut Thoresen, Ivar Mathisen, Per Akselsen, Karl Thomas Wammer

Vi takker både til Berit Gresen, Kolbjørn Hagen, Terje Paulsen og Tore Kristiansen som var behjelpelige med navn og opplysninger.

MEDLEMSMØTE

tirsdag 6. februar kl. 19.00 i Vålerenga kirkes menighetssal:

Historien om en kiosk, et hus og silkeføre ved Ørnulf Martinsen

I flere år har han samlet stoff om Etterstadgata 4, om det gamle huset, fabriken og produksjonen av noe av det norske av alt, ski- og skismøring. Egentlig er det et lite småindustrieventyr som fant sted på Vålerenga.

Kveldens gjest sier: «Jeg ble født i Hedmarksgata 10 for 78 år siden, og selv om vi flyttet etter noen år, har Vålerenga gitt meg mange og gode minner. For mange år siden kom jeg til Nittedal og oppdaget at det er mange (ski) spor mellom Nittedal og Vålerenga. Dette har jeg som medlem av Vålerenga historielag lyst til å fortelle om...»

Ta gjerne med familie og venner. Gratis adgang.

Trenger du parkering utenfor Vålerenga kirke, kom inn og få parkeringsbevis.

Vafler og kaffe kan kjøpes slik vi pleier.

Og de heldige vinnere er...

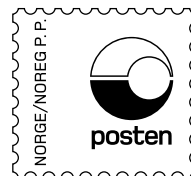
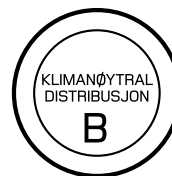
Solveig Hebnes på lodd nr. 18 (Vålerenga kirke)

Rune Holtet på lodd nr. 302 (Bua ved Helsefyr i 60-åra)

Det er selvfølgelig lotteriet vårt på årets fotoutstilling vi snakker om. Gratulerer!

Vi var så heldige å få to flotte innrammede bilder av vår lokale kunstner Fred Arild Ruud. Stor takk til både han og alle som tok lodd!

Avsender/Retur:
Vålerenga historielag
Hedmarksgata 2
0658 Oslo

MER GAMMELT ENN NYTT

Årgang 26 - nr. 4/2023
ISSN 1890-9094

Informasjonsblad for
Vålerenga historielag

post@valerenga.org

Bankkonto: 0530 04 78222

VIPPS nr. 16803

Leder

Even Haugseth

Nestleder

Ole Peter Nordby

Kasserer

Bjørn Granlund

Sekretær

Håkon Olav Harald Engh

Styremedlem

Gro Shakesby

Varamedlemmer

Marius Brevik

Reiner Schaufler

Fotogruppe

Fotografering, innsamling og
digitalisering av bilder:

Bjørn Granlund

901 80 290

foto@valerenga.org

Idrettsgruppe

Om bydelens idrettsmiljø

Bjørn Arild Gjerdalen

909 19 250

b.gjerdalen@gmail.com

Fotoutstilling og kalender

Even Haugseth

938 01 902

leder@valerenga.org

reiner.schaufler@gmail.com

Redaksjon medlemsblad

Even Haugseth

938 01 902

leder@valerenga.org

Marion Schavog

926 02 570

marion.schavog@gmail.com

Kate N. Wohlstedt (korrektur)

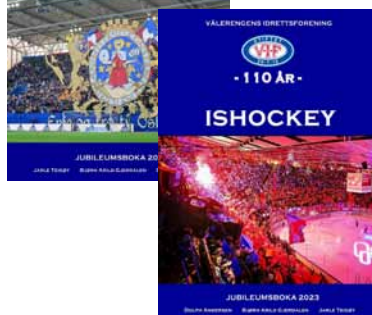
Reiner Schaufler (produksjon)

Salgstorget

Bestilling: foto@valerenga.org eller tlf. 901 80 290

VIF-historie: Fotball

Kr. 350,- + porto

Knivstikkergata

Kr. 300,- + porto

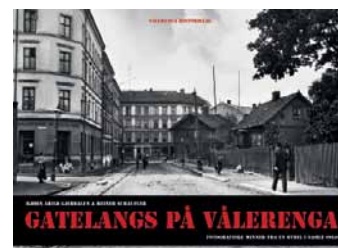
VIF-historie: Ishockey

Kr. 350,- + porto

VHL-kalender 2024

Kr. 100,- + porto

Gatelangs på Vålerenga

Kr. 390,- + porto

Kopp 100,- Caps 100,- Skjorte 180,-

Vålerenga historielag på nett:

valerenga.org

www.facebook.com/valerenga.historielag

www.historiebilder.no/collections/show/7

Så enkelt er det å støtte Vålerenga historielag

Er du kunde hos Norsk Tipping og tipper
eller spiller Lotto, Joker eller andre spill.
Registrer denne strekkoden og tallrekke
under neste gang, så støtter du indirekte
Vålerenga Historielag. Din innsats og premie
blir uforandret.
Takk for støtten!

32774890364462